

H. Overig personeel (W)

(Uitgezonderd van het Korps Mariniers en de MLD.)

W 1 10-05-1940 Pontonniers, Dordrecht

Stokers E.L. van Voren en *P.J. van Deursen* maakten deel uit van het marinedetachement van het Vrijwillig Landstormkorps Vaartuigendienst te Rotterdam. Van daaruit werden zij gedetacheerd bij de 2^e Depot Compagnie Pontonniers te Dordrecht. *Van Voren* sneuvelde in de vroege morgen van 10 mei 1940 tijdens de strijd tegen Duitse parachutisten in de Bosboom Toussaintstraat te Dordrecht. Hij werd begraven op het Ereveld van de plaatselijke Algemene Begraafplaats. *Van Deursen* werd op 13 mei 1940 zwaar gewond in het Bos van Roo bij een poging Duitse parachutisten uit dat bos te verdrijven. Hij werd door een pontonnier in een gevorderde personenauto naar het Diaconessenhuis te Dordrecht gebracht, waar hij de volgende dag aan zijn verwondingen overleed. Hij werd op 15 mei begraven in Dordrecht en op 22 mei herbegraven op het Vredenhof te Amsterdam.

W 2 14-05-1940 Den Helder

Op 14 mei 1940 verschenen om 20.15 uur Duitse vliegtuigen boven Den Helder. Zij wierpen in totaal een dertigtal bommen en voerden ook mitrailleur aanvallen uit. Het voornaamste doelwit was Willemsoord, het Commandement in Oostbatterij en de Rijkswerf met omgeving. In totaal werden 28 personen gedood, onder wie een officier en vijf schepelingen van de Koninklijke Marine, terwijl twintig mensen gewond werden.

W 3 17-05-1940 Terneuzen

In de namiddag van 10 mei 1940 arriveerden Franse troepen in Terneuzen om mee te helpen de Duitse aanval te keren. Zij namen het commando over van de Nederlandse strijdkrachten ter plaatse. Op 17 mei werd de staat van beleg voor Terneuzen afgekondigd. Tijdens een onderhoud in de Douanewacht aan de Westsluis schoot een buiten zinnen geraakte Franse legerofficier met een automatisch vuurwapen een kapitein van het Nederlandse Leger, twee Belgische soldaten, alsmede de Nederlandse *loods J.W. Buis* en diens echtgenote dood. *Buis* en zijn vrouw zijn op 27 maart 1984 vanuit Terneuzen herbegraven in Loenen.

W 4 17-05 / 05-06-1940 Middelburg / Roosendaal

Toen Middelburg op 17 mei 1940 kort na het middaguur door Duitse vliegtuigen met brisantbommen werd bestookt, werd daardoor de "hersteld actie" *opperkonstabel J. Misaar*, commandant van de Marinekustwacht, zwaar gewond. Hij overleed als gevolg daarvan op 5 juni 1940 en werd begraven te Roosendaal. Tijdens datzelfde bombardement kwam *schrijversmaat W. Zonneveld*, geplaatst op het stafkwartier van de commandant Zeeland aan de Koepoortstraat, om het leven.

W 5 21-05-1940 Garsel

Tijdens een krijgsgevangenen transport naar Duitsland vond op 21 mei 1940 een ongeval plaats met een militaire vrachtauto van dat transport onder de gemeente Garsel in Noord-Brabant. Daarbij kwam de tijdens de meidagen bij het marine-detachement van het Vrijwillig Landstormkorps Vaartuigendienst te Rotterdam geplaatste *matroos C. Terpstra* om het leven. *Terpstra* werd begraven op de Noorderbegraafplaats te Leeuwarden.

W 6 27-06-1940 Den Helder

Op 27 juni 1940 werd door een geallieerd vliegtuig een aantal brisantbommen afgeworpen in de polder Het Koegras en op het vliegveld De Kooi. Zes personen kwamen hierbij om het leven, onder wie de *korporaalkok M. van Vuuren*. De korporaal werd begraven op de gemeentelijke begraafplaats te Huisduinen.

W 7

Personeel in dienst van de Koninklijke Marine dat als gevolg van (dienst)ongevallen om het leven is gekomen.

W 8

Personeelsleden van de Koninklijke Marine die overleden na hun bevrijding⁶¹ uit Japanse krijgsgevangenschap. Zij hebben de Japanse capitulatie mogen beleven, maar misten de kracht om het te

overleven. De repatriëring van de voormalige Nederlandse krijgsgevangenen verliep overigens zeer traag, in tegenstelling tot die van de andere geallieerde ex-krijgsgevangenen.

W 9

Personeel overleden als gevolg van ziekte tijdens de vervulling van hun dienst bij de Koninklijke Marine buiten Nederland.

W 10

Personeelsleden in dienst van de Koninklijke Marine die overleden nadat zij voor herstel van ziekte of verwonding vanuit Nederlands-Indië naar Nederland werden teruggezonden.

W 11

Personeelsleden in dienst van de Koninklijke Marine die tijdens Japanse gevangenschap⁶² in het voormalig Nederlands-Indië om het leven zijn gekomen.

De krijgsgevangenen overleden in Japanse kampen buiten Nederlands-Indië en die van Makassar en Pakanbaroe worden afzonderlijk in dit deel van de Gedenkrol vermeld.

W 12

Personeelsleden in dienst van de Koninklijke Marine die door ziekte, ontberingen, ongevallen of geallieerde luchtbombardementen tijdens Duits krijgsgevangenschap zijn overleden.

W 13 08-03-1941 Londen

Op 8 maart 1941 bevond de *officier van administratie L.M. Berger* zich in Café de Paris op Piccadilly in Londen, toen een Duitse vliegtuigbom insloeg. De Nederlandse marine-officier werd daardoor op slag gedood. Hij werd ter aarde besteld op het Nederlandse ereveld Mill Hill te Londen.

W 14 13-03-1941 Waalsdorpervlakte

Stoker Dirk Kouwenhoven was lid van de in 1940 opgerichte groep "De Geuzen". Hij werd tijdens een verzetsactie tegen de Duitse bezetters op 2 december 1940 gearresteerd en opgesloten in de "Cellenbarakken" (Oranjehotel, een nevengebouw van de grote strafgevangenis) aan de Pompstationsweg te Scheveningen. In het Geuzenproces op 6 maart 1941 werd hij ter dood veroordeeld en op 13 maart 1941 op de Waalsdorpervlakte gefusilleerd. Zijn stoffelijk overschot werd op 16 mei 1946 herbegraven aan de Schouwweg te Wassenaar en in april 1982 overgebracht naar het Ereveld te Loenen. Hij is één van de "Achtien Doden" uit het bekende gedicht van Jan Campert.

W 15 16-06-1941 Laren

In augustus 1940 sprong *luitenant ter zee Lodewijk A.R.J. van Hamel* uit een Brits vliegtuig boven de Nederlandse duinen. Als eerste "organisator-parachutist" legde *Van Hamel* de grondslagen voor de berichtendienst naar Engeland. In de nacht van 15 op 16 oktober wachtte hij op het Tjeukermeer in een vissersboot op het watervliegtuig dat hem naar Engeland zou terugbrengen. Toen dit toestel ten gevolge van de zware mist niet kon landen, werd hij door de Nederlandse politie aangehouden en overgeleverd aan de Duitse bezettingsautoriteiten. Als spion werd hij op 8 maart 1941 ter dood veroordeeld en op 16 juni 1941 op de Larense hei geëxecuteerd. Op 8 maart 1948 werd zijn as op de erebegraafplaats te Bloemendaal bijgezet.

Op 14 november 1960 is de ondiepwatermijnenveger Hr.Ms. Van Hamel in dienst gesteld en dragen er in diverse gemeenten straten zijn naam.

W 16 10-01-1942 Menado

Op 11 januari 1942 bij het verlaten van Menado per auto richting Tomohon werd de gemilitariseerde havenmeester van Menado, de *reserve luitenant ter zee H.J. Gröllers* door Japanse invasietroepen vanuit een hinderlaag doodgeschoten.

W 17 12-01-1942 Tarakan

Tijdens hevige beschietingen door Japanse landingstroepen op het kustwachtstation te Tandjong Batoe ten zuidoosten van het eiland Tarakan sneuvelde *matroos-seiner M.N. van Oeveren* op 12 januari 1942.

W 18 12-01-1942 Tarakan

Een kleine groep militairen, vijf infanteristen van het KNIL en *matroos V.H. van der Horst* van de Koninklijke Marine, was vanaf de oostkust van Tarakan (vermoedelijk het kustwachtstation Tandjong Batoe) op weg naar Tarakan-stad. Onderweg werden zij op 12 januari 1942 omsingeld door een infanterie-eenheid van de Japanse marine en om het leven gebracht.

W 19 03-02-1942 Ambon

Nadat de Japanners in de nacht van 30 op 31 januari 1942 op het eiland Ambon waren geland, executeerden zij vele krijgsgevangenen: Australiërs, Nederlanders en Indonesiërs. Op 3 februari weigerden krijgsgevangenen werkzaamheden te verrichten tot herstel van het vliegveld Laha en zij werden onmiddellijk doodgeschoten. Onder hen bevonden zich twee Indonesische schepelingen van de Koninklijke Marine, de *bedienden Sumarno* en *Tam*.

W 20 12-02-1942 Tarakan

Als represaille voor de vernielingen aan de olie-installaties werd de gemilitariseerde havenmeester van Tarakan-stad, de *luitenant ter zee titulair P. de Jonge*, door de Japanners op 12 februari 1942 ter dood gebracht.

W 21 17-02-1942 Dijon

Sergeant-adelborst L. van Leeuwen die via Frankrijk en Portugal Engeland trachtte te bereiken, werd door de Duitse politie gearresteerd. Hij werd overgebracht naar Besançon en daar ter dood veroordeeld. Op 17 februari 1942 is hij te Dijon gefusilleerd. Zijn stoffelijk overschot werd na de oorlog met militaire eer herbegraven in Sassenheim.

W 22 20-02-1942 Balikpapan

Nadat de Japanners in de nacht van 23 op 24 januari 1942 Balikpapan op Borneo waren binnengevallen, werd op 20 februari als wraak voor de vernielingen aan de olie-installaties een groep van 75 burgers en krijgsgevangenen, onder wie de *seinersmaat A. Hensing*, bij Klandassan Ketjil in zee gedreven en vervolgens doodgeschoten. (zie ook MLD 28)

W 23 28-02-1942 Pamanoeakan

Van de *matroos-kustwachter B.O. Briet*, gestationeerd op de uitkijkpost Kaap Pamanoeakan aan de Javazee in West-Java, werd sinds 28 februari 1942 niets meer vernomen. Hij wordt als vermist beschouwd.

W 24 03-03-1942 Kragan

Een groep overlevenden van de slag in de Javazee werd op 3 maart 1942 door de Japanners aan de wal gezet bij Kalipang, een strandkampong op vier kilometer ten oosten van Kragan op Noordoost-Java. Op het strand overleed de aan boord van de kruiser Hr.Ms. De Ruyter ernstig verbrande *oppermonteur K.J. Langendoen*.

W 25 06-03/07-06-1942 Sachsenhausen

Als politiek gevangenen werden de *luitenant ter zee E.H.M. Minderman* en *G.M. van Rossem* in 1941 door de Duitse politie gearresteerd, toen zij – elk afzonderlijk - trachtten naar Engeland over te steken. Via de gevangenis in Scheveningen (Oranjehotel) en het kamp Amersfoort werden zij vervolgens naar het concentratiekamp Sachsenhausen overgebracht. Daar overleed *Van Rossum* op 6 maart 1942 aan dysenterie en bezweek *Minderman* op 7 juni 1942 als gevolg van uitputting.

W 26 08-03-1942 Vermist in Nederlands-Indië

Op 9 maart 1942 had het Nederlandse koloniale gezag over Nederlands-Indië opgehouden te bestaan. De aan de wal verblijvende niet-geëvacueerde militairen van de zeemacht moesten tot nader order in hun kazernes of inrichtingen geconsigneerd blijven. Zo zou hun krijgsgevangenschap beginnen. Er heerste grote onzekerheid. Inheemse schepelingen hadden in vele gevallen reeds gedurende voorgaande weken en dagen de gelegenheid aangegrepen om hun uniform voor een sarong en kemedja te verwisselen en naar hun kampongs of woonsteden uit te wijken of deden dat alsnog. Tevens zijn leden van de Indo-Europese milite en landstormmatrozen ondergedoken en daardoor jarenlang of geheel buiten de handen van de Japanners gebleven. Eind 1945 was van 116 personeelsleden van de Koninklijke Marine het lot onbekend. Mogelijk is er een aantal van hen vermoord, gedeserteerd of overgelopen naar de Indonesische Republiek. Zij werden

bij beschikking van de Minister van Marine dd 03-11-1947 no: 81320 met ingang van 08-03-1942 uit de sterkte afgevoerd als "vermist".

W 27 15-03-1942/07-05-1942 Koepang

Op 15 maart werden de te Koepang op Timor geplaatste *korporaal-telegrafist A.S. Honsbeek* en *seinersmaat J. Booy* zonder aanwijsbare reden (vermoedelijk als represaille omdat zij het kortegolf-peilstation en de seinpost onbruikbaar hadden gemaakt) door de Japanners om het leven gebracht. Wellicht om dezelfde reden werd vervolgens op 1 april de *matroos-telegrafist W.F.B. Verstift* ter dood gebracht. Als represaille voor het tot zinken brengen van het ms Tobelo van de KPM in de haven van Koepang werd de gezagvoerder, de *reserve luitenant ter zee Ch.J. Walraven*, en drie van zijn officieren op 7 mei 1942 door de Japanners publiekelijk geëxecuteerd.

W 28 19-03-1942 Colombo

Ziekenverpleger J. van Es, geplaatst aan boord van het onderzeebootmoederschap Hr.Ms. Colombia dat in Colombo lag afgemeerd. Door onbekende oorzaak is hij op 19 maart 1942 in de haven verdronken. Hij werd begraven op het Kanatte General Cemetery te Colombo.

W 29 31-03-1942 Long Berang

Een groep militairen en burgers was op 12 januari 1942 vanaf Djoeata op Tarakan naar de vaste wal van Oost-Borneo overgestoken ten einde aan de Japanners te ontkomen. Aanvankelijk was men van plan Long Nawang in Oost-Borneo te bereiken. Deze plaats was in vreedstijd al een vrij belangrijke KNIL-post die altijd ruim bevoorraad moest zijn, omdat men daar weken reizen van de bewoonde wereld af zat. Onderweg werden echter twee leden van de groep door Dajaks (inwoners van Borneo) vermoord, terwijl op 31 maart 1942 één van de militairen stierf, de *matroos J.J.A. Vriens*, die vermoedelijk de ziekte van Weil had opgelopen. Het onmogelijke van hun tocht inziend besloot de groep terug te keren. Zij werden op 24 april 1942 in Malinau door de Japanners gevangengenomen en vervolgens naar Tarakan overgebracht.

W 30 03-04-1942 Nijmegen

Sergeant-machinist F.G. Furer nam deel aan het verzet. Hij was onder meer actief bij het organiseren van transporten van Engelandvaarders. Toen hij zelf naar Engeland wilde uitwijken, werd hij door een Nederlandse SD-agent in handen van de Duitsers gespeeld en op 19 januari 1942 in Nijmegen gearresteerd. Na tien dagen in de SD-gevangenis in Arnhem gevangen te hebben gezeten, werd hij vrijgelaten. Hij was waarschijnlijk door injecties vergiftigd en daardoor was zijn gezondheid zwaar aangetast. *Furer* overleed als gevolg daarvan op 3 april 1942 in het Wilhelminaziekenhuis te Nijmegen.

W 31 22-04-1942 Bandoeng

Op 22 april 1942 werd in Bandoeng de *militie-matroos H. Karssen* samen met vier KNIL-militairen publiekelijk door middel van bajonetsteken terechtgesteld. Hij was met twee anderen buiten het kamp waar hij moest verblijven gevangengenomen. Daarbij vonden de Japanners op *Karssen* een revolver. Op 12 april 1954 werd het opleidingsschip zeemanschap Y 807 met zijn naam herdoopt.

W 32 11-05-1942 Sachsenhausen (zie ook W 33 en 34, alsmede MLD 44)

Tijdens de bezetting studeerde *sergeant-adelborst J.C. Meijer* in Delft. Daarnaast verzorgde hij inlichtingen voor de OD. Na verraden te zijn door de bekende landverrader Anton van der Waals, werd hij op 19 september 1941 op het Hofplein te Rotterdam door de Sicherheitspolizei gearresteerd en overgebracht naar het Oranjehotel te Scheveningen. Na een "spionnage-proces" te Maastricht werd hij ter dood veroordeeld, vervolgens gedeporteerd naar het concentratiekamp Sachsenhausen te Oranienburg en aldaar op 11 mei 1942 met 22 lotgenoten gefusilleerd.

W 33 11-05-1942 Sachsenhausen (zie ook W 32 en 34, alsmede MLD 44)

Sergeant-adelborst J.J. Zomer behoorde tot de Centrale Inlichtingen Dienst te Londen en werd als geheim agent van de Military Intelligence, Sectie 6, op 13 juli 1941 met een mede-agent bij Vledder in Drente gedropt. Bij het uitpeilen van hun zender werden hij en zijn vriend op 29 augustus 1941 in Bilthoven gearresteerd. Evenals adelborst *Meijer* werd *Zomer* via Scheveningen en Maastricht naar Oranienburg overgebracht en daar op 11 mei 1942 gefusilleerd.

Op 16 oktober 1961 is een ondiepwatermijnenveger naar *Zomer* vernoemd.

W 34 11-05-1942 Sachsenhausen (zie ook W 32 en W 33)
Sergeant-telegrafist A.M. Michels installeerde in bezet Nederland op verschillende plaatsen illegale zenders ten behoeve van het contact met Engeland. Op 1 september 1941 werd hij in Amsterdam door de Sicherheitsdienst (SD) gearresteerd en vervolgens ter dood veroordeeld. Hij werd op 11 mei 1942 in het concentratiekamp Sachsenhausen gefusilleerd.

W 35 25-05-1942 / 26-06-1943 Tarakan
Na beëindiging van de maritieme taken kwam het walpersoneel van de Koninklijke Marine (circa 80 man) in Tarakan onder commando van de legercommandant. Zij vormden samen met een KNIL-compagnie de verdediging van het Lingkasfront op Tarakan. Om te voorkomen dat zij door de snel oprukkende Japanse landingstroepen vanuit het oosten krijgsgevangen zouden worden gemaakt, deden in de vroege morgen van 12 januari 1942 een aantal militairen van het Lingkasfront, onder wie *stoker-olieman J. Hommes* en *matroos P.C. van Schagen*, een poging om naar de vaste wal van Borneo over te steken. Zij werden evenwel door de Japanners ontdekt en krijgsgevangen gemaakt. Door de Tokeitai (Japanse marinepolitie) te Lingkas werd *Hommes* op 25 mei 1942 en *Van Schagen* op 26 juni 1943 geëxecuteerd.

W 36 31-05-1942 tot 18-08-1945 Makassar
Overlevenden van de slag in de Javazee en het marinepersoneel van twee evacuatieschepen die op weg naar Australië door de Japanse marine waren onderschept, kwamen begin maart 1942 terecht in het KNIL-kampement aan de Strandweg te Makassar, dat als Japans krijgsgevangenenkamp dienst deed. In juni 1944 werden de krijgsgevangenen overgebracht naar het geïmproviseerde Mariso-kamp aan de zuidelijke strandrand van Makassar, het zogenoemde Bamboekamp. De dagelijkse leiding was in handen van de sergeant-majoor Yoshida Tomao. De gevangenen stonden bloot aan extreme geweldpleging, ondervoeding, verwaarlozing en (vooral in 1945) geallieerde bombardementen. Tot de Japanse capitulatie heeft dit aan bijna 400 krijgsgevangenen, onder wie 40 van de Koninklijke Marine, het leven gekost.

W 37 15-06-1942 Long Pahangai
Tijdens een gevangentransport van Europese burgers en militairen van Long Isoen naar Long Pahangai aan de Mahakam-rivier in Oost-Borneo raakte op 15 juni 1942 *militie-matroos E. Vorstman* in een heftig meningsverschil met een Japanse tolk. Hij werd vrijwel onmiddellijk gedood door een Japanse soldaat die daarvan getuige was.

W 38 07-08-1942 Amsterdam
Op 7 augustus 1942 keerde *leerling-torpedomaker W.C. Blom* niet bij zijn ouders in Amsterdam terug. Sindsdien is hij spoorloos.

W 39 12-08-1942 Sachsenhausen
Bij een ontvluchtingspoging uit het concentratiekamp Sachsenhausen werd *matroos A.N.J. Groenendijk* op 12 augustus 1942 door Duitse bewakers doodgeschoten. *Groenendijk* was tijdens de oorlog beambte en actief in het verzet.

W 40 15-08-1942 Laren⁶³
Reserve luitenant ter zee J.F. Goedhart en twee reserve-officieren van de landmacht hadden een plan gemaakt om naar Engeland over te steken. Dat lekte uit en zij werden door een Nederlander verraden. Op 21 maart 1942 werden de drie mannen in Rotterdam door de Duitsers gearresteerd, waarbij op *Goedhart* compromitterende papieren werden gevonden. Zij werden opgesloten en verhoord in het Haagse Veer, het hoofdbureau van politie, en vervolgens overgebracht naar de Deutsche Abteilung van het Huis van Bewaring aan de Weteringschans te Amsterdam. Op 15 augustus 1942 werden de mannen op de schietbaan van Crailo te Laren gefusilleerd.

W 41 26-08-1942 Long Nawang (zie ook MLD 23)
Op de KNIL-post Long Nawang in Oost-Borneo, nabij de grens van Serawak, verbleven in de zomer van 1942 circa negentig Europese vluchtelingen. De groep bestond uit Britse burgers uit Serawak, twee Amerikaanse zendelingen en een aantal Nederlandse militairen. Hierbij zaten achttien marinemannen die vanaf Tarakan en enkele buitenposten aan de kust van Borneo hierheen waren uitgeweken plus vier overlevenden van de verongelukte Dornier vliegtuig

X 34. Op 20 augustus 1942 werd de post door een Japanse marine-eenheid overvallen. Die vermoordde zes dagen later alle mannen en een maand daarna de vrouwen en kinderen van de groep.

W 42 14-09-1942 Makassar (zie MLD 50 en W 43)

Bij een ontvluchtingspoging uit het krijgsgevangenenkamp te Makassar, Celebes, werd de *luitenant ter zee Th. de Haan* door de Japanse bewakers gepakt en op 14 september 1942, tegelijk met drie andere marinemannen en een luitenant van het KNIL, geëxecuteerd.

W 43 14-09-1942 NEFIS⁶⁴ / Operatie Lion (zie ook MLD 50 en W 42)

Een NEFIS groep, bestaande uit een luitenant van het KNIL, alsmede de *matrozen B. Belloni* en *J.A. Brandon*, vertrok op 24 juni 1942 met de zeilpraauw "Samoa" van Darwin, Noord-Australië, met bestemming Wotoe, in de Golf van Bone (Celebes) teneinde aldaar te trachten inlichtingen te verzamelen. Bij aankomst werden zij al spoedig door de Indonesische bevolking aan de Japanners verraden. Zij werden op 14 september 1942 samen met twee andere marinemannen te Makassar geëxecuteerd.

W 44 25-09-1942 Bloemendaal

Door verraad werd op 7 augustus 1942 het lid van de O.D., *luitenant ter zee G. Mante*, door de Nederlandse SD-ers Poos en Slachter in Den Haag opgepakt. Hij werd bij het "Eerste Ordedienstproces" op 18 augustus 1942 te Amsterdam ter dood veroordeeld en op 25 september 1942 in de Bloemendaalse duinen gefusilleerd. Zijn as werd op 23 april 1954 bijgezet op het Ereveld Loenen (Gld).

W 45 20-10-1942 Leiden

De 3^e werktuigkundige van de Gouvernements Marine, de *reserve luitenant ter zee A.A.F. Rijgebregt*, was in de meidagen van 1940 met verlof uit Nederlands-Indië in Nederland. Als Duitse represaille tegen de internering van Duitse onderdanen in Indië werden alle in Nederland met verlof verblijvende officieren van de Gouvernements Marine in het concentratiekamp Buchenwald gevangengezet. Tot november 1941 mocht een aantal gijzelaars, onder wie *Rijgebregt*, op medische gronden naar hun verblijfadres in bezet gebied terugkeren. Ernstig verzwakt en ziek werd hij opgenomen in het Academisch ziekenhuis te Leiden. Hier verergerde zijn toestand en op 20 oktober 1942 overleed hij.

W 46 11-11-1942 Neuengamme

Kapitein-luitenant ter zee D.J. de Kup was lid van de Landelijke Knokploeg en commandant van de afdeling Hilversum. Hij werd op 28 september 1941 in Hilversum door de Duitsers op verdenking van ondergrondse activiteiten gearresteerd en tijdens het eerste OD-proces schuldig bevonden. Hij werd overgebracht naar het concentratiekamp Neuengamme, waar hij op 11 november 1942 overleed. In Hilversum is een straat naar *overste De Kup* vernoemd.

W 47 13-11-1942 tot 09-08-1945 Japan

In totaal hebben circa 36.000 geallieerde krijgsgevangenen in Japan moeten werken. Daaronder bevonden zich circa achtduizend Nederlanders en Indische Nederlanders. De krijgsgevangenenkampen waren over heel Japan verspreid. De meeste bevonden zich evenwel op het eiland Kyūshū. Alle kampen op dit eiland behoorden tot het legeronderdeel dat in de stad Fukuoka zijn hoofdkwartier had en droegen daarom de naam Fukuoka, gevolgd door een nummer. Zo lag het kamp Fukuoka 14 in Nagasaki en kamp Fukuoka 2 op het eiland Koyagi in de baai van Nagasaki. De mannen van Fukuoka 14 waren aangewezen om te werken op de Mitsubishiwerf en die van Fukuoka 2 moesten dat doen op de Kawamina-werf. Vanuit andere kampen moesten de krijgsgevangenen werken in zeer oude en gebrekkige kolenmijnen. De meesten hebben 's winters onder bittere kou geleden en kregen weinig te eten. Zij waren in tropenkleding in Japan gearriveerd en kregen vrijwel geen aanvullende kleding. Ten gevolge daarvan stierven velen aan longontsteking. 91 marinemannen zijn als gevolg van ontberingen, bedrijfsongevallen, ziekten en geallieerde luchtaanvallen in Japan overleden.

Te Mizumaki in Japan staat het monument Memorial Cross waarop de namen staan gegraveerd van de in Japan omgekomen geallieerde krijgsgevangenen.

W 48 17-11-1942 tot 11-08-1945 Burma-Siam spoorweg

De Japanners wilden vanuit Burma een aanval doen op India, maar het zeetransport op het traject Saigon-Singapore-Rangoon duurde hen te lang. Een oplossing daarvoor was een verbinding van Saigon over land

via Bangkok naar Rangoon. In juni 1942 was het project voor de Burma-Siam-spoorweg door het Japanse Keizerlijk Hoofdkwartier goedgekeurd. De spoorweg, enkel smalspoor, moest een capaciteit krijgen van 3.000 ton per dag. De 414 kilometer lange spoorweg liep 300 kilometer door zo goed als onbewoond gebied, merendeels tropisch moessonwoud. Veel bruggen, dijken, doorgravingen en emplacements moesten aangelegd worden in veelal bergachtig terrein. Men gebruikte meestal hout als materiaal, want de spoorweg was slechts bedoeld voor oorlogstijd. Het werk werd uitgevoerd door Japanse gemilitariseerde spoorwegtroepen, 61.000 geallieerde krijgsgevangenen en ongeveer 160.000 Aziatische arbeiders. In Siam werkte men van zuid naar noord, van Non Pladuk (KM 0) naar Ban Pong (KM 5), waar de aftakking was van de lijn Bangkok-Singapore, en vervolgens langs de Mae Nam via Kanchanaburi (KM 50) naar het noorden langs de Kwai. Verder naar Chungkai (KM 57), Tamarkan (KM 66), Kinsayok (KM 172) en Konquita (KM 263). In Burma werkte men van noord naar zuid, van Thanbyuzayat (KM 414) over de Drie-Pagodenpas tot Konquita. Daar werden op 17 oktober 1943 de dwangarbeiders en krijgsgevangenen vanuit het zuiden ontmoet en de spoorlijn officieel door de Japanners geopend. Omdat evenwel de lijn regelmatig door de geallieerden werd gebombardeerd, hielden de Japanners nog veel krijgsgevangenen achter voor herstelwerkzaamheden. De overigen werden afgevoerd naar Singapore of Japan. De werkkampen lagen langs de lijn één tot tien kilometer uit elkaar. Vele werkkampen hadden geen naam. Zij werden dan uitsluitend met hun kilometerafstand vanaf Non Pladuk (0 km) aangeduid. Op opengehakte stukjes land stonden een paar tenten, enkele barakken, een keuken en een paar latrines. Dat was een kamp. De kampen lagen midden in de wildernis en waren niet afgesloten. De arbeid aan de spoorweg moest worden verricht onder ongunstige klimatologische omstandigheden, terwijl de voeding minimaal was. Daarbij werden de schaars geklede krijgsgevangenen bij hun arbeid door de Japanners afgebeuld, opgejaagd en mishandeld. Vele krijgsgevangenen, onder wie ongeveer 3.200 Nederlanders, stierven dan ook door ziekten, ontbering, mishandeling of geallieerde bombardementen. Van de Koninklijke Marine lieten 253 man het leven⁶⁵. Op ongeveer 5 kilometer afstand vanaf Non Pladuk, in de richting Bangkok, lag het grote zieken- en herstellingskamp Nakhonpathon.

W 49 18-11-1942 Singapore

De Nederlandse krijgsgevangenen die van Java naar Singapore waren getransporteerd, werden gehuisvest in het Changi-kamp op het Singapore eiland, waar slechts ruimte was voor circa 5.000 gevangenen. De overigen, die later kwamen, werden ondergebracht in bamboehutten. De hygiëne in het overvolle complex liet te wensen over, terwijl het voedsel abominabel was. Er kwam veel malaria en dysenterie voor. Na de Japanse capitulatie kon een aantal bevrijde krijgsgevangenen als gevolg van hun fysieke gesteldheid niet geëvacueerd worden. Er overleden alsnog vijf ernstig zieke schepelingen. (zie ook W 8) In september 1944 werden van Java nog eens 750 krijgsgevangenen, onder wie talrijke koopvaardij-officieren die door de Japanners als krijgsgevangenen werden beschouwd, naar het eilandje Poelau Dammar bij Singapore overgebracht om er te helpen bij het graven van een droogdok. Tijdens hun krijgsgevangenschap in Singapore bezweken een officier van de Gouvernements Marine en zeven schepelingen van de Koninklijke Marine.

W 50 22-11-1942 Formosa (Taiwan)

Tijdens hun Japanse krijgsgevangenschap op het eiland Formosa in de Grote Oceaan kwamen in het kamp Heito drie militairen van de zeemacht om het leven. Dat waren *luitenant ter zee G.L. Schultz*, *telegrafist S. Neerings* en *marinier H.C. de Boer*. *Telegrafist L.N.E. Baier* kon na de Japanse capitulatie als gevolg van zijn kritieke gezondheidstoestand niet tijdig worden geëvacueerd. Hij stierf 28 augustus 1945 op Formosa.

W 51 24-01-1943 Sachsenhausen

Als koerier van de OD werd *sergeant-adelborst A.J.C. van der Nagel* op 27 februari 1941 in Den Haag gearresteerd en overgebracht naar het concentratiekamp Amersfoort. Vervolgens werd hij gedeporteerd naar het concentratiekamp Sachsenhausen, waar hij als gevolg van het werk in een grindafgraving op 24 januari 1943 in het Kranken Revier (ziekenbarak) overleed.

W 52 10-02-1943 Amersfoort

Na het afzetten van twee geheim agenten op het strand bij Katwijk met een vlet vanaf een op de rede liggende Nederlandse motortorpedoboot, kon het bemanningslid *matroos A.G.H. Maassen* ten gevolge van de stroming niet naar de boot terug roeien. Hij ging naar Katwijk om hulp te zoeken. In het vissersdorp werd *Maassen*, die zijn marine-uniform droeg, door een Duitse patrouille aangehouden. Hij belandde in een

krijgsgevangenenkamp bij Hamburg, maar werd overgebracht naar het concentratiekamp Amersfoort. De Duitsers beschouwden hem als geheim agent en niet als militair. Hij overleed op 10 februari 1943 als gevolg van ontberingen.

W 53 19-02-1943 Den Helder

Op 19 februari 1943 werd om 14.35 uur door twaalf geallieerde bommenwerpers een luchtaanval op Den Helder uitgevoerd. Er werden ongeveer 40 brisantbommen afgeworpen, waarvan de helft op de stad en de andere helft op de Rijkswerf neerkwam. Onder de gedoden en gewonden bevonden zich talrijke personen die zich op de Rijkswerf bevonden. onder hen bevond zich ook de *torpedomakersmaat O.D. Vloetgraven*, die tijdens het bombardement werd gedood.

W 54 02-05-1943 NEFIS / Operatie Tiger V

In de nacht van 2 mei 1943 werd de *korporaal-machinist R.M. Soejitno* vanaf de onderzeeboot Hr.Ms. K XII in de Pangpangbaai, aan de kust van Oost-Java in Straat Bali, aan wal gezet om informatie te verzamelen. Hij zou na verloop van tijd daar weer worden opgepikt, doch was op het afgesproken tijdstip niet aanwezig. Nadien is er niets meer van hem vernomen.

W 55 03-05-1943 NEFIS / Operatie Tiger IV

Op 3 mei 1943 werd de *matroos-telegrafist Oentoeng* door de onderzeeboot Hr.Ms. K XII (zie ook W 54) 's nachts in de Pangpangbaai aan land gebracht om informatie te verzamelen. Tegelijkertijd met *Soejitno* zou hij worden opgepikt, maar hij was evenmin op de afgesproken plek aanwezig. Van hem is niets meer gehoord.

W 56 04-05-1943 NEFIS / Operatie Tiger III

Op 9 februari 1943 werd de Menadonese *militie-sergeant D. Lapod*, die als eenling operatie Tiger III vormde, vanaf de onderzeeboot Hr.Ms. K XII in de Baai van Tapen, tien kilometer ten oosten van de Serangbaai, aan land gebracht. Hij viel ongeveer twee maanden later in handen van de Japanners en werd op 4 mei 1943 in Soerabaja ter dood gebracht. Hij werd begraven op het ereveld Antjol (graf 126/127) te Batavia.

W 57 24-05-1943 Haaren

Korporaal-machinist J.J.M. van Donk was lid van de OD, Gewest 13/Den Haag, en had contact met de Britse Geheime Dienst. Hij werd op 24 juli 1942 door de Duitsers gearresteerd en opgesloten in het Oranjehotel te Scheveningen en later overgebracht naar het Groot-seminarie Haaren⁶⁶ in Noord-Brabant. Tijdens het tweede OD-proces werd hij ter dood veroordeeld en op 24 mei 1943 bij Haaren gefusilleerd.

W 58 10-06-1943 Bondowoso, Oost-Java

In Kisilir, aan de kali Baroe, 50 kilometer zuidwestelijk van Banjoewangi op Oost-Java, was een landbouwkamp voor geïnterneerde Europeanen. In het kamp was een sabotagegroep actief. Zij werden door een met de Japanners sympathiserende groep Indo-Europeanen in april 1943 verraden. Door de Kenpeitai, de Japanse militaire politie, werden 38 man gearresteerd die allen op 10 juni 1943 in Bondowoso werden geëxecuteerd. Daaronder bevonden zich de *stoker-olieman J.B. Kannegieter*, alsmede de *matrozen H. Esser* en *H. de Jonge*.

W 59 29-06-1943 Buitenhuisen

Matroos S.H.P. Blokker werd op 29 juni 1943 dodelijk getroffen door rondvliegende scherven als gevolg van een geallieerde luchtaanval op een Duits watertransport in het Noordzeekanaal in de buurt van de streek Buitenhuisen.

W 60 08-07-1943 tot 09-08-1945 Rabaul

In 1943 werd een aantal krijgsgevangenen inheemse schepelingen vanuit de Molukken door de Japanners overgebracht naar Rabaul op New Britain, een eiland in de Bismarckzee. Zij moesten daar helpen bij het herstel van het door de geallieerden gebombardeerde vliegveld Kakodo. Zes van hen kwamen hier door de ontberingen om het leven.

W 61 20-07-1943 Leuserheide

Luitenant ter zee B.M.C. Braat was lid van de OD. Hij werd op 15 november 1942 gearresteerd en vervolgens opgesloten in het Grootseminarie Haaren. Op 15 mei 1943 werd hij daaruit weggevoerd en na een

inlichtingendienstproces te Utrecht op 20 juli 1943 op de Leusderheide geëxecuteerd. Na de oorlog werd hij herbegraven op Rusthof te Amersfoort.

W 62 21-07-1943 Japan

Luitenant ter zee P.J. Uni vluchtte uit het krijgsgevangenenkamp Harima bij Kobe (Japan) de bergen in, maar werd op 12-07-1943 weer gepakt en naar het kamp teruggebracht. Hij werd met de polsen aan elkaar geboeid opgesloten in een cel die bewaakt werd door een schildwacht. Na een week zagen de krijgsgevangenen de schildwacht niet meer, waaruit zij concludeerden dat *Uni* naar elders was overgebracht. Hij is vermoedelijk op 21-07-1945 door de Japanners om het leven gebracht.

W 63 25-07-1943 NEFIS / Aroe-eilanden

Met een Catalina was *bootsman J.A. Blok* gedropt op Enoe, een van de Aroe-eilanden. Hij zou aldaar inlichtingen verzamelen. Hij werd echter door de Japanners gevangengenomen en op 25 juli 1943 door hen geëxecuteerd.

W 64 15-08-1943 Vlissingen

Bij een geallieerde luchtaanval met 92 B-17 Vliegende Forten op Vlissingen op 15 augustus 1943 kwamen 40 personen om het leven, onder wie de *matroos R.A.J. van Dun* die als ambtenaar werkzaam was bij de Crisis Controle Dienst.

W 65 06-09-1943 Stuttgart

Tijdens een geallieerd luchtbombardement op Stuttgart op 6 september 1943 kwam de daar tewerkgestelde krijgsgevangene *stoker B.J. Haas* om het leven. Op 11 september werd *Haas* met militaire eer in Stuttgart begraven. Op die begrafenis zijn foto's gemaakt die als propagandamateriaal onder de krijgsgevangenen werden verspreid. De bedoeling hiervan was daarmee te laten merken dat het Derde Rijk goed voor zijn krijgsgevangenen zorgde.

W 66 23-09-1943 Batavia

Op 23 september 1943 werd *kwartiermeester P.G.H.M. Rutgers* door de Kenpeitai in Batavia geëxecuteerd. Hij was lid van een verzetsorganisatie in de regio Batavia. Zijn stoffelijk overschot werd begraven op Antjol te Batavia.

W 67 25-09-1943 NEFIS / Operatie Whiting

Een groep van vijf NEFIS-militairen, bestaande uit *sergeant aspirant-reserve-officier H.M. Staverman*, een Australische onderofficier en twee KNIL-korporaals, vertrok op 21 januari 1943 te voet uit Bena Bena (Australisch Nieuw-Guinea). Zij passeerden op 15 september de grens tussen het Nederlandse en Australische gebied, maar vielen al spoedig in Japanse handen. Zij werden op 25 september 1943 in Hollandia geëxecuteerd.

Naar *Staverman* is op 21 februari 1962 een ondiepwatermijnenveger vernoemd.

W 68 30-09-1943 Zandkreek

Op 30 september 1943 voerden geallieerde jachtvliegtuigen een groot aantal aanvallen uit op in de Zandkreek tussen Noord en Zuid-Beveland varende schepen, waaronder het stoombetonningsvaartuig "Coertzen" dat zich nabij Wolphaartsdijk bevond. Daarbij werden vier employés van het Loodswezen gedood.

Drie van hen zijn op de Noorderbegraafplaats te Vlissingen ter aarde besteld. De vierde, *matroos J. Melger*, is herbegraven op het ereveld te Loenen.

W 69 02-11-1943 Bandjermasin

Als gevolg van subversieve daden, althans in de ogen van de Japanners, werd op 2 november 1943 de *luitenant ter zee titulair E. de Jong* in de gevangenis van Bandjermasin geëxecuteerd. Vóór de capitulatie was *De Jong* als havenmeester van Bandjermasin gemilitariseerd.

W 70 05-11-1943 Arafoera Zee

Op 3 november 1943 ontvluchtten zeven inheemse schepelingen uit het Japanse krijgsgevangenenkamp Lingat op Selaroe in de Tanimbar Archipel. Zij verlieten het eiland met twee prauwen en probeerden Australië te bereiken. Meegenomen dekens werden als zeil gebruikt. Voedsel hadden zij niet, alleen drie

flessen zoet water. De derde dag stak een hevige storm op. Een van de prauwen kapseisde, waardoor de drie inzittenden, *matroos J. Senduk* en de *stokers H.G. Franciscus* en *K.A. Mustamu*, verdronken. De andere prauw werd na vijftien dagen ontdekt door het Amerikaanse transportschip "Wooster", dat de vier ernstig verzwakte vluchtelingen aan boord nam en hen op 24 november overgaf aan de Australische korvet HMAS Port Moresby. Zij werden in Port Darwin ontscheept.

W 71 09-12-1943 tot 28-07-1945 Hainan

Op 26 oktober 1942 gingen 237 militairen van het KNIL, 21 van de Koninklijke Marine en 267 Australiërs als krijgsgevangenen met het Japanse transportschip ss *Teiko Maru* van Ambon naar Hainan in de Zuid-Chinese Zee. Het schip arriveerde daar op 2 november 1942. De groep werd overgebracht naar een smerig kamp aan het begin van een spoorlijn in de buurt van één van de ijzermijnen. Evenals het geval was in andere Japanse krijgsgevangenenkampen hadden ook zij te lijden van ondervoeding, algemene uitputting en mishandeling. Als gevolg daarvan overleden *korporaals-telegrafist R. Mulder* en *W. Wensveen*, alsmede de *luitenant ter zee O.C. Schröder* en *J.B. Goudschaal*. Doordat hij ernstig ziek was, kon *schrijver F.H. Coenraad* na de Japanse capitulatie niet worden geëvacueerd. Hij overleed op 24 augustus 1945.

W 72 15-12-1943 tot 15-09-1945 De Pakanbaroe spoorweg

Er was nog een tweede spoorweg die in de door de Japanners bezette gebieden in grote haast moest worden aangelegd: de Pakanbaroe spoorweg, die op Midden-Sumatra de plaats Pakanbaroe, dat aan de voor kleine vrachtschepen bevaarbare Siak ligt, moest verbinden met Moeara, het beginpunt van de bestaande spoorlijn naar Padang. Het was een traject van circa 220 kilometer. Over circa tweederde liep het van Pakanbaroe zuidwaarts, gedeeltelijk door een moerassig gebied waar veel malaria voorkwam, om daarna westwaarts af te buigen en, het dal van een rivier volgend, het bergland in te gaan. Aanvankelijk werden vanaf maart 1943 uitsluitend romusha⁶⁷ aan het werk gezet die onbarmhartig door de Japanners werden opgejaagd. Velen stierven. Er waren dus voortdurend nieuwe arbeidskrachten nodig. Daartoe werden in 1944 krijgsgevangenen aangevoerd. Door het harde werk, het weinige voedsel, de slechte behuizing en de regelmatige mishandeling werden velen ziek en stierven. De aanleg was in maart 1943 begonnen bij Pakanbaroe, aan het andere uiteinde, bij Moeara, werd pas twee jaar later een aanvang gemaakt met het aanleggen van de baan. Op 15 augustus 1945, de dag waarop Japan capituleerde, was de spoorweg gereed. De aanleg had circa 17.000 romusha en bijna 700 krijgsgevangenen, onder wie 20 van de marine, doen bezwijken.

W 73 08-03-1944 Natzweiler

De in 1939 eervol ontslagen *adelborst van administratie J. Josselin de Jong* startte in het voorjaar van 1940 de officiersopleiding van de Koninklijke Marechaussee. Na de opheffing hiervan weigerde hij de in Duitse geest opgezette marechaussee-opleiding in Schalkhaar te volgen en nam deel aan het ondergrondse werk. Door verraad werd hij op 18 november 1942 door de Duitse bezetter in Arnhem gearresteerd en via Haaren en Amersfoort gedeporteerd naar KZ Natzweiler (Vogesen). Hij kreeg kampnummer 5645. Tijdens sneeuwruimen werd hij op 8 maart 1944 door een Kapo (oppasser over medegevangenen) met een knuppel doodgeslagen. Zijn stoffelijk overschot werd gecremeerd.

W 74 15-03 / 15-11-1944 Wewak

Tijdens krijgsgevangenschap in Wewak op Australisch Nieuw-Guinea overleden als gevolg van ziekte en ontberingen drie inheemse onderofficieren van de Koninklijke Marine: *korporaals-bottelier J. Manaboeng*, *bootsman W.L. Rotty* en *sergeant-machinist P. Telehala*.

W 75 11-04-1944 Mauthausen

Korporaal-adelborst J.P. van der Stok werd als codeur van het Bureau Inlichtingen op 19 september 1943 in bezet Nederland "gedropt". Doordat zijn zender in Amsterdam door de Duitsers werd uitgepeild werd hij op 2 februari 1944 gearresteerd. In het concentratiekamp Mauthausen is hij op 11 april 1944 gefusilleerd.

W 76 16-04-1944 Batavia

De *reserve luitenant ter zee P.G. Adriaanse*, vóór de capitulatie commandant van het Marinevendel in Batavia, werd in Tjimahi geïnterneerd. In het voorjaar van 1944 werd hij door de Kenpeitai voor verhoor

weggevoerd en opgesloten in de gevangenis Tjipinang te Batavia. Daar overleed hij door uitputting en de gevolgen van wrede mishandeling op 16 april 1944.

W 77 30-04-1944 Rawicz

Sergeanten van speciale diensten H.M. Macaré en C.C. Pouwels waren agenten van de SOE. Zij werden op 25 oktober 1942 ergens in Nederland gedropt en als gevolg van het “Englandspiel” door de Duitsers opgewacht en vervolgens gevangen genomen. Zij werden op 30 april 1944 in een tuchthuis te Rawicz (Polen) vermoord.

W 78 30-04-1944 Rawicz

Engelandvaarder *luitenant ter zee jhr. F.D. Ortt* werd als marconist samen met agent Jan Emmer van MI-6 op 12 maart 1942 in Nederland gedropt. Als gevolg van het “Englandspiel” werd hij op zijn onderduikadres in Pijnacker door Nederlandse SD-ers op 29 mei 1942 opgepakt. In een tuchthuis te Rawicz (Polen) werd hij op 30-04-1944 om het leven gebracht.

W 79 02-05-1944 Mauthausen

Bij een poging te ontvluchten uit het krijgsgevangenenkamp Stalag 371 te Stanislau in Polen werd *luitenant ter zee R. Stuffken* met vier lotgenoten door Duitse bewakers gepakt. Zij werden overgebracht naar het concentratiekamp Mauthausen en daar, op grond van de *Aktion Kugel* (maatregel tegen ontvluchte krijgsgevangenen), op 2 mei 1944 om het leven gebracht.

W 80 05-05-1944 NEFIS / Operatie Flounder

Een groep NEFIS-militairen die onder leiding stond van de enige marineman van het gezelschap, *luitenant ter zee H.P. Nijgh*, werd op 30 december 1942 op Ceram aan wal gezet door de Amerikaanse onderzeeboot USS Searaven. De groep werd al spoedig door inheemsen aan de Japanners verraden. Op 5 mei 1944 werd de marineofficier samen met de vijf andere leden van de groep op Ambon geëxecuteerd.

W 81 10-05-1944 Natzweiler

Als chef Ordedienst Zeeland werd *luitenant ter zee K.G. Bron* door de Duitsers in Koudekerke gearresteerd en op 8 juni 1942 overgebracht naar het concentratiekamp Natzweiler in de Vogezes. Daar overleed hij door ontberingen op 10 mei 1944.

W 82 21-05-1944 Sobibor

De joodse *korporaalschrijver J. Jacobs* was ondergedoken. Hij werd op 20 april 1943 door de Duitse politie in Arnhem gearresteerd met een vals persoonsbewijs op zak. Vervolgens werd hij op 4 mei naar Westerbork overgebracht en vandaar op 18 mei naar het vernietigingskamp Sobibor in Polen gevoerd. Daar arriveerde hij op 21 mei 1943. Hij trad op als leider van een groep gevangenen die een plan maakte om samen te vluchten, doch hij werd verraden en op 21 mei 1944 doodgeschoten.

W 83 06-06-1944 Overveen

Bij een overval op een distributiekantoor in Oude Wetering op 30 april 1944 werd het lid van een verzetsgroep, *telegrafistenmaat C.F.M. Diemel*, door drie Nederlandse marechaussees gearresteerd. Hij werd door de Duitsers ter dood veroordeeld en op 6 juni 1944 samen met een aantal andere illegale werkers in de duinen bij Overveen gefusilleerd.
In Leiden is een straat naar hem vernoemd.

W 84 10-06-1944 Haaren

Luitenant ter zee A.C. van der Giessen werd door de SOE in het najaar van 1942 boven Nederland gear parachuteerd. Hij werd als gevolg van het “Englandspiel”⁶⁸ bij zijn landing door de Duitsers gevangengenomen. *Van der Giessen* werd opgesloten in het Grootseminarium in Haaren, van waaruit hij met twee medegevangenen, geholpen door storm en regen, tijdens een novembernacht in 1943 ontsnapte. Na verraad op 5 mei 1944 viel *Van der Giessen* weer in Duitse handen. Op 10 juni 1944 werd hij in een veld buiten Haaren vastgebonden aan een medegevangene en door het Sondercommando Otto Frank doodgeschoten.

W 85 26-06-1944 Bodjonegoro

Vier inheemse schepelingen, de *stokers-olieman* H.F. *Berbitoe*, J. *Latuberu* en Th. *Tumubury* en de *matroos* D. *Joseph*, alsmede de *inheemse ambtenaar* J.Z. *Samallo*, die als “heiho” (hulpsoldaat) waren ingelijfd bij het Japanse leger, waren ondergedoken. Zij werden echter verraden. *Latuberu*, *Joseph* en *Samallo* werden op 26 juni, *Tumubury* op 27 juli en *Berbitoe* op 5 december 1944 door de Japanners in Bodjonegoro op Oost-Java geëxecuteerd.

W 86 21-07-1944 Stuttgart

Tijdens een luchtalarm op 21 juli 1944 gingen twee nabij Stuttgart tewerkgestelde Nederlandse krijgsgevangenen, *marinier* W.E. *Schoonwater* en *matroos* J.*Knoop*, een spoorwegtunnel in om te schuilen. Op dat moment naderde uit de ene richting een goederentrein en uit de andere een sneltrein. Beide schepelingen vonden hierbij de dood. Hun stoffelijke resten werden bijgezet op het Hauptfriedhof te Stuttgart.

W 87 04-09-1944 Vught

Kwartiermeester W.J.J. *Oort* had geweigerd in krijgsgevangenschap te gaan. Hij werd lid van de KP in Ede en nam deel aan diverse illegale acties. Bij een treincontrole in Amsterdam werd hij op 25 mei 1944 door de SD gearresteerd. Hij werd overgebracht naar het concentratiekamp Vught, waar hij op 4 september 1944 werd gefusilleerd.

W 88 06-09-1944 Mauthausen

Als gevolg van het “Englandspiel” werden drie SOE-agenten, onder wie *luitenant ter zee* C.C. *Braggaar*, direct na hun dropping op 17 februari 1943 door de Duitse marine uit het IJsselmeer opgevist. Zij werden op 6 september 1944 in Mauthausen geëxecuteerd.

W 89 06-09-1944 Mauthausen

Sergeant van speciale diensten G.L. *Ruseler* kwam vanuit Tjilatjap, Java, via Colombo in Engeland. Daar werd hij SOE-agent en als zodanig op 28 november 1942 ergens in Nederland gedropt. Als gevolg van het “Englandspiel” werd hij vrijwel direct door de Duitsers gevangengenomen. Via diverse gevangenis en kwam hij uiteindelijk in Mauthausen terecht en is daar op 6 september 1944 vermoord.

W 90 07-09-1944 Mauthausen

Als gevolg van het “Englandspiel” werden twee SOE-agenten, onder wie *luitenant ter zee* Roelof Chr. *Jongelie*, direct na hun dropping op 24 september 1942 door de Duitsers opgewacht. In het concentratiekamp Mauthausen werden zij op 7 september 1944 vermoord.

W 91 07-09-1944 Mauthausen

Sergeant van speciale diensten H.A.J. *Sanders* was als agent van het Bureau Bijzondere Opdrachten in Londen op 1 april 1944 met zijn zender gedropt in de Wieringermeerpolder. Op 20 mei daaropvolgend werd hij in de P.C.Hoofdstraat 54 te Amsterdam door de Duitsers “uitgepeild” en gearresteerd. Hij werd op 7 september 1944 in Mauthausen vermoord.

W 92 07-09-1944 Mauthausen

Luitenant ter zee Aart H. *Alblas* was in april 1941 met een speedboot naar Engeland overgestoken. Hij nam dienst als geheim agent bij de Nederlandse Centrale Inlichtingendienst en was eveneens verbonden aan de Military Intelligence, Section 6 (MI-6). Hij werd op 5 juli 1941 samen met een collega-agent met zijn zender in de buurt van Delfzijl gedropt en begon met het verzamelen van inlichtingen. Hij opereerde meer dan een jaar in bezet gebied. Als gevolg van het “Englandspiel” liep hij op 16 juli 1942 bij zijn verloofde in Den Haag in een door de Sicherheitspolizei opgezette val. Hij werd op 7 september 1944 in Mauthausen gefusilleerd.

Op 12 maart 1960 is een ondiepwatermijnenveger naar hem vernoemd.

W 93 07-09-1944 Mauthausen

SOE-agent *bootsman* P.C. *Boogaart* werd samen met twee andere geheim agenten op 10 maart 1943 bij Ermelo gedropt. Zij werden slachtoffer van het “Englandspiel” en dezelfde dag door de Duitsers gevangengenomen. *Boogaart* werd op 7 september 1944 in Mauthausen geëxecuteerd. Na de oorlog is zijn as bijgezet in de Gedenkstätte Mauthausen.

W 94 24-10-1944 Rotterdam

Als gevolg van daden van verzet tegen de Duitse bezetter werd het lid van de Landelijke Organisatie en contactman van de Knokploeg Rotterdam, de *zeeleeds* J.P.J. Ameling, op 24 oktober 1944 voor de schuilkelder op het Gedempte Doelwater bij het hoofdbureau van politie te Rotterdam als represaille voor een overval op dat bureau, door de Grüne Polizei geëxecuteerd.

W 95 28-10-1944 Zoutelande

De *zeeleeds* E.P.A. Aspeslagh was als lid van het Rode Kruis ingeschakeld bij de evacuatie van burgers in verband met de inundatie. Tijdens de overstroming van Walcheren op 28 oktober 1944 is hij in de omgeving van Zoutelande verdronken.

W 96 10-11-1944 Londen

Op 10 november 1944 kregen *matroos* L.J. Bal, *stoker* W.J. Frans en *seiner* F.H. Linkenhoff zwemondericht van hun baksmeester, *korporaalkonstabel* D.H. van der Wetering, in het "Public Bath" aan de Goulsten Road, Londen. Tijdens de les kwam op het zwembadcomplex een Duitse V2-raket neer die explodeerde. De vier Nederlandse marinemannen kwamen hierbij om het leven.

W 97 28-11-1944 Soerabaja

Op 28 november 1944 bezweek als gevolg van mishandelingen en ontberingen de *reserve luitenant ter zee* H.A. Winkelman in de Boeboetangevangenis te Soerabaja. Hij was door de Japanners gearresteerd, omdat hij steun zou hebben verleend aan Europese vrouwen die in kampen verbleven zonder voldoende middelen van bestaan. *Luitenant ter zee* Winkelman maakte in maart 1942 deel uit van de Commissie tot behartiging der belangen van marinegezinnen.

W 98 01-12-1944 NEFIS / Operaties Tiger I en Tiger II

Op 27 en 30 november 1942 werden twee groepen NEFIS-militairen, Tiger II en I, vanaf de onderzeeboot Hr.Ms. K XII bij Kediri op de zuidkust van Java aan land gezet. De groep Tiger II, bestaande uit *luitenant ter zee* B. Brocx en *matroos-kok* Sadimoen, landde in de Serangbaai; de tweede groep Tiger I, bestaande uit de *officier van de marine-stoomvaartdienst* W. Bergsma, de *telegrafist* Soetarno en *matroos* J. Tapilatu, in de Parigibaai, 50 kilometer westelijker. Beide groepen vielen door verraad in handen van de Kenpeitai en werden opgesloten in de Boeboetangevangenis te Soerabaja. De vijf marinemannen werden in 1944 overgebracht naar Batavia en daar ter dood veroordeeld. Op 1 december 1944 werden zij geëxecuteerd.

W 99 07-12-1944 Wormerveer

Luitenant ter zee J. Bottema was actief in het verzet. In mei 1941 werd hij gevangengenomen, maar bij het transport naar Duitsland sprong hij uit de trein en werkte nog 2½ jaar illegaal als commandant van Gewest 10 / Amsterdam-Noord van de BS. Op 4 november 1944 werd hij opnieuw gearresteerd en op 17 december 1944 samen met vijf andere gevangenen gefusilleerd op het terrein van de zeepfabriek De Adelaar te Wormerveer, als represaillemaatregel voor het bij deze plaats in het Noordhollandskanaal door het verzet tot zinken brengen van een schip met materiaal dat voor de Duitsers bestemd was. In Amsterdam, Bussum en Rotterdam zijn straten naar Bottema vernoemd.

W 100 15-12-1944 Bodjonegoro

Nadat *stoker* W.J. Mac-Gillavrij en *matroos* A.J. Carp uit gevangenschap waren ontsnapt (vermoedelijk uit Fort Van den Bosch bij Ngawi op Oost-Java), werden zij in het district Bodjonegoro weer door de Japanners gegrepen en op 15 december 1944 in Bodjonegoro geëxecuteerd.

W 101 19-12-1944 Herrenberg

Tijdens werkzaamheden nabij Herrenberg in Württemberg, op 19 december 1944 viel de krijgsgevangene *torpedomakersmaat* D. Verzijl een Duitse bewaker aan. Verzijl werd door een daarbij aanwezige tweede bewaker doodgeschoten. Zijn stoffelijk overschot werd op de Schloszbegrabnisplatz te Herrenberg ter aarde besteld.

W 102 24-12-1944 Banjoewangi

Op 24 december 1943 werd de *korporaal-muzikant* D. Dael in Banjoewangi door de Japanners geëxecuteerd. Hij zou geprobeerd hebben te ontsnappen uit het krijgsgevangenenkamp.

W 103 19-01-1945 Tahoenoe

In Tahoenoe op het eiland Sangihe in de Celebes Zee werd op 19 januari 1945 *bootzman* B. Hengkenbala door de Japanners geëxecuteerd. De juiste toedracht is onbekend.

W 104 29-01-1945 Soerabaja

Reserve vlootpredikant ds S.A. van Hoogstraten werd op 3 september 1943 in Soerabaja door de Kenpeitai gearresteerd. Hij werd verdacht financiële en materiële hulp te hebben geboden aan geïnterneerde vrouwen van marinepersoneel, wat door de Japanners ten strengste verboden was. Hij werd opgesloten in de Boeboetangevangenis, waar hij als gevolg van ziekte en het ontberen van medische verzorging al spoedig ernstig verzwakte. Hij werd in oktober 1944 overgebracht naar het Darmo-ziekenhuis waar hij op 29 januari 1945 bezweek.

W 105 31-01-1945 NEFIS / Operatie Apricot

Op 15 januari 1945 werden vijf Menadoneze NEFIS-militairen, vier van het KNIL en de leider van de groep *matroos 1^e klas Lucas Manoppo* (bevorderd tot tijdelijk bootzman), vanaf de onderzeeboot Hr.Ms. K XV in de Djiko Dodap Baai (Minahasa) aan land gebracht. Op 31 januari werd de groep afgehaald door de Catalina Y 45 met uitzondering van *Manoppo* die door bewoners van het plaatsje Togit, waar hij inlichtingen zou inwinnen, aan de Japanners was verraden. Vervolgens is hij geëxecuteerd. Zijn stoffelijk overschot is herbegraven op Menteng Poelo XII-283 te Batavia.

W 106 03-02-1945 Dachau

Schipper W. Broos werd op 11 juni 1942 te Haarlem in het bezit van wapens door de Duitsers gearresteerd. Door het Volksgerichtshof werd hij tot levenslang veroordeeld en overgebracht naar het concentratiekamp Dachau. Daar overleed hij als gevolg van ontberingen en mishandeling op 3 februari 1945.

W 107 17-02-1945 Halfweg

Majoor-ziekenverpleger H. Dirkszwaiger, torpedomakersmaat A. Vermaat en de *matrozen J. Dol* en *A.B. van Waarden* behoorden tot de ondergrondse stootroep Den Helder-Anna Paulowna. Zij werden met vier andere verzetstrijders op 5 februari 1945 door de Duitsers in Anna Paulowna en Breezand gearresteerd en overgebracht naar de gevangenis aan de Weteringschans in Amsterdam. Op 17 februari werden zij als represaille voor een spoorwegaanslag op de Spaarndammerdijk in Halfweg gefusilleerd. Zij werden in de duinen bij Overveen begraven en later herbegraven op het Ereveld te Bloemendaal.

W 108 19-02-1945 Neuengamme

*Kwartiermeester Krijn A.J. Bouman*⁶⁹ was lid van de knokploeg Noord-Drenthe en ingedeeld bij een “droppingsploeg” die in de omgeving van Veenhuizen hulp verleende aan boven Nederland neergelaten geheime agenten en neergekomen geallieerde vliegtuigbemanningen. Hij werd op 16 december 1944 gearresteerd en op 19 februari 1945 in het concentratiekamp Neuengamme door de Duitsers om het leven gebracht.

W 109 24-02-1945 Batavia

Militie-matroos-monteur E.L. van Zijl werd in juni 1944 in Bandoeng door de Kenpeitai gearresteerd op grond van vermeende anti-Japanse activiteiten in krijgsgevangenschap. Hij werd op 24 februari 1945 in Batavia geëxecuteerd.

W 110 27-02-1945 Oudemirdum

Leerling-timmerman J. Wissink was commandant van een sabotagegroep van de KP in Oudemirdum, Friesland, waar hij was ondergedoken om krijgsgevangenschap te ontgaan. Hij werd op 24 februari 1945 te Woudsend door de Duitsers opgepakt en opgesloten in een politiebureau te Sneek. Op 27 februari 1945 werd hij in het Oudemirdumer bos gefusilleerd en begraven. Zijn herbegraving volgde op 10 juli 1945 op Nieuw Eijk en Duin te 's-Gravenhage.

De naam van Wissink is aangebracht op het “Monument 1940-1945” in het gemeentebos bij Oudemirdum.

W 111 27-02-1945 Amsterdam

Omdat zij hadden deelgenomen aan verzetsacties, werden drie leden van de Binnenlandse Strijdkrachten (Gewest 11 / Anna Paulowna), *kwartiermeester J.A. Roman*, *matroos Z. Besterveld* en de burger L. Bosch, op 5 februari 1945 in Anna Paulowna door de Duitsers gearresteerd en op 27 februari 1945 bij Rozenoord aan de Amsteldijk in Amsterdam gefusilleerd. Zij werden in de duinen bij Overveen begraven.

W 112 08-03-1945 Amersfoort

De *officier van de marinestoomvaartdienst der 1^e klasse b.d. Tb. Talboo* was net met pensioen, toen de Duitsers Nederland overrompelden. Hij nam deel aan diverse ondergrondse activiteiten en voor al deze gevaarlijke werken stond de voormalige marineofficier in de voorste gelederen, hierbij krachtig gesteund door zijn echtgenote. Op 19 januari 1945 werden hij en zijn vrouw door de Duitsers weggevoerd. Mevrouw Talboo werd na enige weken gevangen te hebben gezeten weer vrijgelaten. Haar echtgenoot werd op 8 maart in het kamp Amersfoort gefusilleerd.

W 113 10-03-1945 Zaandam

Matroos W. Zwart was lid van de OD en in juli 1944 toegetreden tot de 4^e sectie van Gewest 11 van de BS. Bij een overval op een zwarthandelaar aan de Kanaalkade in Alkmaar werd de leider van de sectie herkend en na verraden te zijn door de Sicherheitspolizei gearresteerd. Als represaille voor het liquideren van de politieagent Eelhart werd hij samen met drie andere leden van zijn sectie op 10 april 1945 te Zaandam door de Duitsers gefusilleerd.

W 114 12-03-1945 Amsterdam

Twee broers, *torpedomakers J.C. Pijl* en *M.A. Pijl*, leden van een Amsterdamse stoottroep van Gewest 10 / Amsterdam, werden op 1 maart 1945 door de Duitsers in Fort De Kwakel bij Uithoorn overvallen. Bij de overval werden wapens gevonden. Als represaille voor de aanslag op een agent van de Sicherheitspolizei werden zij op 12 maart 1945 in het Amsterdamse Eerste Weteringplantsoen gefusilleerd.

W 115 12-03-1945 Ede

Bij een bombardement door geallieerde vliegtuigen op 12 maart 1945 in de omgeving van Ede (Gld), kwam de daar ondergedoken *stoker J.J. Andreae* om het leven.

W 116 08-03-1945 Amersfoort

Leerling-torpedomaker C.C. Möls had zich onttrokken aan krijgsgevangenschap en was ondergedoken. Hij werd opgepakt en overgebracht naar het concentratiekamp Amersfoort. Daar werd hij op 8 maart 1945 zonder vorm van proces gefusilleerd.

W 117 08-03-1945 Amersfoort

Na de capitulatie van Nederland kreeg *reserve-luitenant ter zee A.H. Kattouw* contacten binnen de illegaliteit en werd hij lid van een inlichtingendienst en districtsleider van de Landelijke Organisatie Afdeling Enkhuizen. Later vertrok hij naar Amsterdam, waar hij een geheime radiozender ging bedienen van de verzetsgroep St. Denijs. Op 7 september 1944 vertrok hij naar Hengelo en bediende daar een zender voor de groep Piet Moll. Terwijl hij op 26 november 1944 aan het zenden was, werd hij door de SD uit Almelo op heterdaad betrapt en gearresteerd. Hij werd overgebracht naar het huis van bewaring in Zwolle. In de nacht van 7 op 8 maart 1945 werd hij naar de Woeste Hoeve tussen Apeldoorn en Arnhem vervoerd, waar *Kattouw* samen met 116 anderen werd gefusilleerd als represaille voor de aanslag op Rauter.

W 118 19-03-1945 Neuengamme

Leerling-torpedomaker A.N. Schrijer was door de Duitsers gearresteerd op grond van mogelijk illegale praktijken. Details daarvan zijn niet bekend. Hij werd in het concentratiekamp Neuengamme op 19 maart 1945 om het leven gebracht.

W 119 04-04-1945 Cloppenburg

Tegen het einde van de oorlog was er een chaotische periode waarin diverse kampen en “Aussenlager” in het Derde Rijk werden ontruimd en de gevangenen naar een ander kamp werden overgebracht. De ernstig verzwakte *lichtmatroos A. Popp* werd per trein vanuit het concentratiekamp Neuengamme op transport gesteld. Toen de trein op 4 april 1945 ter hoogte van Cloppenburg was aangekomen, bezweek *Popp*. Hij had

gedurende de bezetting als wachtmeester dienst gedaan bij de politie en aan het verzet deelgenomen. Hiervoor was hij in maart 1944 door de SD gearresteerd. Zijn stoffelijke overschot werd in Neuengamme gecremeerd.

W 120 12-04-1945 Laren

De *matroos D.J. Buis* moest zich in april 1943 bij de Duitsers melden voor krijgsgevangenschap. Hij dook onder en werd lid van de knokploeg Eemnes van de LO Gewest 9 / Het Gooi. In een vuurgevecht met de Duitse politie op 12 april 1945 na een wapendropping in de buurt van de Wakkerendijk te Blaricum werd *Buis* in zijn been geraakt en vervolgens gevangengenomen. Hij werd naar de Ortskommandantur aan de Drift 11 te Laren gebracht en vervolgens omstreeks 13.00 uur achter dat pand gefusilleerd. Zijn ontzielde lichaam werd begraven in de duinen bij Overveen en eind 1945 herbegraven op de erebegraafplaats te Bloemendaal.

In Hilversum is de *Buisweg* naar hem vernoemd.

W 121 14-04-1945 Amsterdam

In de Verzetsgroep 2000 opereerden marinemannen onder de naam “telegrafistengroep”. Zij waren belast met de verzorging van ondergedoken militairen en bedienden de zend- en ontvanginstallatie in een kelder van het Hervormde bejaardentehuis “Amstelhof” aan de Amstel te Amsterdam. Op 30 januari 1945 deden de Duitsers een inval in dat gebouw en arresteerden de daar aanwezige marinemannen *majoor-monteur S.G. Kuster*, *majoor-telegrafist Th.J. Schamp*, *sergeanten-telegrafist L. Lauwerens* en *C.W. Dobbina* en *matroos D. Hulsmann*. Zij werden op 14 april 1945 bij Rozenoord aan de Amsteldijk te Amsterdam gefusilleerd en werden in Overveen ter aarde besteld.

W 122 17-04-1945 Wöbbelin

De *korporaalschrijver H.D. Pastoor*, die tijdens de oorlog dienst deed als brandweerman, werd als politiek gevangene vanuit Nederland overgebracht naar de gevangenis Ludwiglaag te Wöbbelin, Ludwigslust in Duitsland. Daar is hij op 17 april 1945 door onbekende oorzaak om het leven gekomen. Zijn stoffelijk overschot werd begraven in Neuengamme.

W 123 24-04-1945 Bergen-Belsen

Sergeant-telegrafist K. Meuldijk was lid van de OD, Gewest Amsterdam. Hij werd bij het uitvoeren van illegaal werk door de Duitsers gearresteerd en na een verblijf in diverse kampen vervolgens afgevoerd naar het concentratiekamp Bergen-Belsen in Duitsland. Toen het kamp op 15 april 1945 door de Britse strijdkrachten werd bevrijd, was *Meuldijk* te ziek en uitgeput om te evacueren. Hij overleed op 24 april 1945.

W 124 30-04-1945 Tarakan

Op 15 april 1945 werden elf Nederlandse krijgsgevangenen door de Japanners van de hoofdstad Tarakan in de richting Djoeata op het eiland Tarakan afgevoerd. Voordat zij het einddoel bereikten, werden zij op 30 april 1945 door de Japanners vermoord. Dat gebeurde een dag voordat de Australische landingstroepen Tarakan veroverden. Onder de elf vermoorden bevonden zich de *matrozen G. Gravendeel* en *E.G.F. Peters*.

W 125 09-05-1945 NEFIS / Operatie Potato

De onderzeeboot Hr.Ms. K XIV vertrok op 28 april 1945 van Darwin met bestemming Kemirian een eilandje ten zuiden van het eiland Kangean. Daar werden op 7 mei 1945 vier NEFIS-agenten aan wal gebracht. De groep bestond uit drie onderofficieren, *sergeant-telegrafist J.M.L. van der Bijl* van de Koninklijke Marine, twee KNIL-sergeants en de Javaanse zeeman Hadji Tahib die familie op Kemirian had wonen. Het eilandje zou dienen als basis voor infiltratie op Oost-Java. Men hoorde echter niets meer van de groep. Na de oorlog legde Hadji Tahib als de enige overlevende van de groep een verklaring af. Volgens zijn lezing waren zij in de nacht van 8 op 9 mei naar Kangean gezeild om daar te proberen radioverbinding te maken met Australië. Na ongeveer een maand zijn de twee KNIL-militairen door de inwoners van de kampong Doekoech vermoord en is de marineman aan de Japanners overgedragen. Die is op 25 juni 1945 geëxecuteerd. Hadji Tahib kon onderduiken.

W 126 20-05-1945 Lauterecken

Op 20 mei 1945 vond er nabij Lauterecken in de deelstaat Rijnland-Pfalz een treinongeval plaats. In de trein bevonden zich Nederlandse ex-krijgsgevangenen die onderweg waren naar huis. Ten gevolge van het

ongeval kwamen acht Nederlanders om het leven en er waren een tiental gewonden. Onder de doden bevond zich de *korporaalmachinst S. Saunders*, terwijl *matroos J. Groenewoud* ernstig werd verwond. Als gevolg daarvan overleed hij drie dagen later in het naburige plaatsje Kirn.

W 127 26-05-1945 Texel

Tijdens deelname aan de opstand van het 822^e Georgische Infanterie Bataljon (Duitse hulptroepen) op 6 april 1945 op Texel sneuvelde *stoker F.P. Klumper*. Pas op 26 mei 1945, zes dagen nadat de Canadezen op het eiland waren gearriveerd, werd zijn stoffelijk overschot op het eiland gevonden.

W 128 31-05-1945 Bergen-Belsen

De *reserve kapitein-luitenant ter zee J.J. Moret* werd op 19 april 1941 als lid van de OD door de Duitse politie gearresteerd. Hij werd tijdens het “Stijkel-proces”, dat op 1 september 1942 en de daarop volgende dagen in Berlijn werd gevoerd, gevonnist. Vervolgens werd hij gedeporteerd naar het concentratiekamp Bergen-Belsen, waar hij als gevolg van ziekte en uitputting op 31 mei 1945 overleed.

W 129 31-05-1945 Derde Rijk

In januari 1940 trad *Jacob Zijlstra* als *lichtmatroos* in dienst bij de Koninklijke Marine. Nadat hij op 14 juli 1940 “tijdelijk uit dienst” was gesteld, kwam hij in 1941 in contact met mensen die vanuit de Biesbos Engeland probeerden te bereiken. Hij sloot zich daarbij aan, maar door verraad werd de groep door de Duitsers gearresteerd. *Zijlstra* werd via het “Oranjehotel” in Scheveningen naar het concentratiekamp Sachsenhausen gedeporteerd. Toen de Russische legers oprukten, werd het kamp ontruimd en moesten de gevangenen op 20 en 21 april 1945 een “dodenmars” maken in de richting Schwerin en Lubeck. Tijdens deze mars werd *Zijlstra*, die zeer slecht kon lopen, vermoedelijk door de bewakers doodgeschoten. Een dergelijk drama vond tijdens die “dodenmars” regelmatig plaats. Bij de Oorlogsgravenstichting en het Nederlandse Rode Kruis is hij met ingang van 31 mei 1945 als “vermist” in hun archieven opgenomen.

W 130 29-07 / 14-08-1945 Poeroektjaoe, Borneo.

Omdat de geallieerde strijdkrachten in aantocht waren, werden de door de Japanners in Bandjermasin geïnterneerde krijgsgevangenen op 27 juli 1945 met prauwen via de Barito-rivier overgebracht naar het KNIL-kampement in Poeroektjaoe, diep in het binnenland. Tijdens de reis werd het transport op 29 juli 1945 bij Bantoeil door een geallieerd vliegtuig aangevallen. *Militie-stoker C.A. Blaset* verloor daarbij het leven. Zijn stoffelijk overschot werd noodgedwongen buitenboord gezet. Toen het watertransport bij Boentok was aangekomen, overleed de ernstig zieke *militie-matroos J.C. Weijdemuller*. In het kampement in Poeroektjaoe bezweek op 14 augustus 1945 eveneens *landstorm-stoker J.J. Rauchbaar* als gevolg van zijn zeer slechte lichamelijke toestand. Beiden werden door hun medegevangenen in Poeroektjaoe begraven. Later werden hun stoffelijke resten bijgezet op Kembang Koening te Soerabaja.

W 131 10-09-1945 Grote Oceaan

Vanaf Okinawa vertrok een Amerikaanse B-24 Liberator bommenwerper met zieke en ernstig verzwakte ex-krijgsgevangenen naar Manilla. Door onbekende oorzaak stortte het toestel op 10 september 1945 in de Grote Oceaan. Een aantal inzittenden, onder wie *schrijversmaat P.H. van Wingerden*, kwam daarbij om het leven. De slachtoffers konden worden geborgen. *Van Wingerden* werd begraven op het Sai Wan War Cemetery te Hongkong, 4-N-7.

W 132 06-10-1945 / 19-06-1946 Java

Vanaf midden september 1945, het begin van de bloedige en hevige Bersiap-tijd⁷⁰, pleegden pemoeda's op Java vele gewelddadigheden. Zij spanden zich in om zoveel mogelijk Nederlanders en Indische Nederlanders in handen te krijgen, hetzij door hen in gevangnissen op te sluiten, hetzij door zich meester te maken van de voormalige gevangenenkampen waarin nog vele Nederlanders en Indische Nederlanders noodgedwongen vertoefden. Zij pleegden vele aanslagen en er ging geen dag voorbij waarop geen personen ontvoerd werden, van wie men later vaak niets meer vernam. Vele Nederlanders en Indische Nederlanders werden, ook na de Bersiap-tijd, door pemoeda's en andere guerrillagroepen vermoord. Onder hen bevonden zich twaalf marinemannen.

W 133 24-04-1946 Biak

Matroos F.F.R. Matulesy behoorde tot de groep militairen van het NICA⁷¹-detachement in Nederlands Nieuw-Guinea. Op Biak werd *Matulesy* in de late avond van 23 april 1946 per abuis door een Papoea-schildwacht aangeschoten. Zwaar gewond werd hij naar het NICA-hospitaal overgebracht. Hij overleed de volgende dag aan zijn verwonding.

W 134 19-11-1946 Batavia

Matroos H.C. Arisse was geplaatst bij de Marine Bewakings Afdeling te Tandjong Priok. Tijdens een nachtelijke patrouille op 19 november 1946 werd hij vermist. Bij een direct ingezette zoekactie door de andere leden van de patrouille trof men hem zwaar gewond aan. Dezelfde dag overleed hij in het Militair Hospitaal te Batavia aan zijn verwondingen.

W 135 27-03-1947 Alkmaar

De *reserve kapitein-luitenant ter zee J.H. Coolbaas* behoorde tijdens de Tweede Wereldoorlog tot de Landelijke Organisatie, Afdeling Bergen (NH). Hij werd eind 1944 door de Sicherheitspolizei gearresteerd en in Amsterdam gevangengezet. Als gevolg van vele mishandelingen gedurende de ondervragingen werd *overste Coolbaas* ernstig ziek en uitgeput. Na de bevrijding werd hij opgenomen in een ziekenhuis te Alkmaar, doch overleed als gevolg van de gebeurtenissen in de oorlog op 27 maart 1947.

W 136 20-01-1949 Tretes

Drie militairen van de zeemacht en vier burgerambtenaren, allen werkzaam op het Marine Etablissement te Soerabaja, gingen op 20 januari 1949 vanuit Soerabaja met een truck richting Tretes op Oost-Java om daar van een kort verlof te genieten. Tussen Pandakan en Tretes lag een versperring over de weg. Toen zij stopten om de versperring op te ruimen, werden zij plotseling vanuit een hinderlaag door mitrailleurvuur beschoten en gedood. De militairen, alle drie van het dienstvak van speciale diensten, waren de *sergeant C.L. Hes* en de *korporaals J. Deswijzen* en *P.J. Lataster*. De burgerambtenaren waren *A.J.S. Galestien*, *M.A. Genze*, *M. Jordan* en *A. van de Paardt*.

W 137 10-06-1949 Sumatra.

De *luitnants ter zee P.J. Oosterbaan* en *A.E.L. Roskott* waren geplaatst op het Departement van Marine te Batavia, toen zij in mei 1949 toestemming kregen om met de torpedobootjager Hr.Ms. Van Galen naar Belawan te reizen voor een zogenaamd binnenlands verlof. Eenmaal op Sumatra aangekomen, vertrokken zij naar het Tobameer. Op 3 mei keerden zij niet terug van een wandeling bij Prapat. Eerst in november bleek dat zij door leden van de TNI gevangen waren genomen en ontvoerd. Volgens de plaatselijke bevolking zijn beiden op 10 juni 1949 gedood bij een poging te vluchten, waarna hun lichamen in de Soengai Bila zouden zijn gegooid.

W 138 16-03-1950 Malang

In het marineverlofcentrum te Malang op Oost-Java stond op 16 maart 1950 een sportdag op het programma. Het evenement zou op de sportvelden buiten Malang worden gehouden. Alvorens de verlofgangers met trucks daarheen vervoerd zouden worden, begaven de chef 'd equipage, *schipper H.J.C. Bolleurs*, *korporaalschrijver M. Sumual* en twee mariniers-sportinstructeur zich per jeep naar de sportvelden om voorbereidingen te treffen. Onderweg daarheen stuitten zij plotseling op een wegversperring en moesten stoppen. De schipper en de korporaalschrijver sprongen uit de jeep om de versperring te verwijderen en op dat moment sprong een twintigtal gewapende Javanen uit het struikgewas. De ongewapende mariniers konden op tijd met de jeep ontkomen, maar zowel *schipper Bolleurs* als *korporaalschrijver Sumual* werden gedood.